

LIBRIS | We know
books
Michel Cloucard

CAPITALISMUL SEDUCȚIEI

Prefață de Aymeric Monville

Traducere din limba franceză de Claudiu Gaiu

Alexandria
Publishing House

Prefață de Aymeric Monville.....	5
Principalele lucrări ale lui Michel Cloucard.....	15
Preludiu	17

INIȚIEREA MONDENĂ ÎN CIVILIZAȚIA CAPITALISTĂ.....	21
1. Omul cultivat nu poate disprețui antropologia modernității propusă de noi	23
2. Primul nivel inițiativ: poster, <i>flipper</i> , <i>juke-box</i> . Geneza „nevinovăției” și schimbul simbolic.....	33
A. Magia	33
B. Totem	37
C. <i>Potlatch</i> . Etnologia Planului Marshall	40
3. Al doilea nivel inițiativ: jeans, geacă, plete, chitară: portret robot. Ținuta de gata a contestației.....	49
A. De la model la consumul de masă: de la Hollywood la industria jeansilor.....	49
B. Chipul ideologiei	55
C. Nimicul mărunț care dă modelul.....	58
4. Al treilea nivel inițiativ. Animarea mașinală. Statuia lui Pompidou.....	60
A. Animarea mașinală.....	60
B. Gașca – parcursul marginalității.....	64
C. Banda sonoră.....	78
D. Contribuții la o teorie a jazzului: rockul sau ritmul fără swing. Swingul sau timpul regăsit	97
E. Bilanț provizoriu al animației mașinale. Vitalism și animism.....	110
5. Al patrulea nivel inițiativ: inițierea mixtă, subversivă și instituțională. Hașișul și o anumită întrebuintare a pilulei.....	115
A. Corpul autonom al manechinului.....	115
1. De la senzualism la integrarea instituțională – Corpul ca mașină de vise.....	115
2. Subversiunea radicală – Flagrantul delict al unei alte normalități conformiste.....	119

B. Drogul, întrebuințarea mondenă și farmacologia Occidentului.....	122
1. Manipularea ideologică și teoria materialistă	122
2. Drogul, patologie mentală și aritmie socială	135
C. Modurile sexuale: de la o anumită ucenicie a pilulei la noua cochetărie (feminismul)	148
1. Pilula, regularea demografică și fetița. De la întrebuințarea civică la întrebuințarea mondenă.....	148
2. Sexismul monden, <i>psyché-ul</i> și lupta de clasă	158
6. Al cincilea nivel inițiativ: motor, combină hi-fi, chitară electrică, nikon. Integrarea definitivă în sistem prin tehnologia avansată	180
A. Întrebuințarea progresistă și întrebuințarea mondenă... ..	180
B. Marea trecere	189
7. Social-democrația libertară	194
A. Noul contract social al tatălui și al fiului	194
B. De la averea fără întrebuințare la întrebuințarea fără avere	200
8. Legile inițierii mondene în civilizația capitalistă.....	205
LOGICA MONDENITĂȚII	213
1. Expansiunea de neoprit a mondenității	215
A. De la fenomenologie la logică.....	215
1. De la autonomia funcțională a practicilor mondene la sistemul lor de semnificații – Simbolismul immanent și semnificantul monden	215
2. Strategiile neo-nominalismului: ocuparea câmpului politic și a câmpului cultural	221
3. Dedublarea strategică a modelului și cele două domenii ale noii sensibilități.....	223
B. Metalimbiile mondenității – idealul.....	226
1. Estetizarea artelor – Accesul la fantasmă.....	226
2. Producerea arhetipurilor mondenității. Mitologii.....	231
a) Existența ideologică	231
b) Genealogia inconștientului colectiv: moda-demodarea. Refuzul neonominalismului și antepredicativului	234
c) Cele trei momente sociologice ale inconștientului colectiv. Circulația ideologică a	

libidoului	241
d) Moda retro, ultimul țarc din Panteonul arhetipurilor	251
C. Prozaicul mondenității: noile obiceiuri ale maselor și disprețul în serie.....	256
1. Dreptul la diferență: Noua ierarhie socială. – Singularitatea: semnul unui gen	256
2. Cei trei stâlpi ai civilizației capitaliste: clubul, gașca, animatorul	259
3. Nivelele consumului monden.....	262
a) Régine și Castel.....	262
b) Clubul Med. și Ibiza.....	271
c) Febra de sâmbătă seara	278
2. O nouă civilizație	282
A. Păcatele ei capitale	282
1. Mondenitatea: geneza nevinovăției sale și valoarea epistemologică	282
2. Prima civilizație senzuală.....	285
3. Potlatch-ul unei părți din plusvaloare.....	292
a) Consumul lipsurilor celui alt și exploatarea mondenă a ierarhiei sociale	292
b) Serviciul de promovare a vânzărilor al unei civilizații. De la modă la mondenitate: de la valoarea de întrebuințare la valoarea de schimb	299
4. Civilizație senzuală: civilizație mașinală	304
B. Apogeul ei: informatizarea societății în serviciul convivialității	311
1. Casa de la țară, locul tuturor împăcărilor.....	311
2. Social-democrația libertară, ca soluție a contradicțiilor liberalismului avansat	319

1. Omul cultivat nu poate disprețui antropologia modernității propusă de noi

Încercarea noastră: antropologia modernității. Societatea capitalistă franceză, de la Eliberare la actuala putere a Partidului Socialist, va fi studiată conform categoriilor antropologiei: schimb simbolic, inițiere, ritual, totem, tabu, mana, *potlatch* etc.

Acest proiect ar trebui să trezească cel puțin curiozitatea „omului cultivat”. Înțelegem prin „om cultivat” intelectualul de bună-credință. Omul cu bunăvoință, capabil să aibă o atitudine reflexivă și critică. Cel care știe asculta. Îi vom supune proiectul nostru. Pe el vrem să-l convingem. E interlocutorul nostru privilegiat. „Interlocutorul nostru valabil”.

Cum ar putea omul cultivat să ne refuze atenția sa binevoitoare? Nu și-o acordă sistematic căutărilor novatoare? Uneori neobișnuite. Chiar ciudate. Toate minoritățile au dreptul să se exprime. Mai ales minoritățile culturale. În special cercetătorii izolați care pretind că nu aduc decât contribuții personale. Omul cultivat este un apărător înfocat al dreptului la expresie pe toate fronturile, al cunoașterii, al politicii, al moravurilor. Nu este doar avocatul dreptului de a spune, dar propune și mijloacele pentru ca mesajul să fie auzit. Așadar: o antropologie a modernității? De ce nu?

De altminteri, cum ar putea omul cultivat să respingă demersuri la care a consimțit, pe care le-a lăudat sau chiar le-a susținut? Cele care au preschimbat cunoașterea tradițională a omului. Cele care au dat „noua” cunoaștere.

Vom propune o folosire a categoriilor antropologice care nu face decât să-i dea apă la moară. Nu e *inconștientul* marea descoperire a științelor umane? Vrem să vă arătăm parcursul său. Să contribuim la a arăta că ceea ce este ascuns este la vedere, iar neînsemnatul relevă ceea ce e esențial. În felul nostru, vom relua un demers pe care psihanaliza l-a făcut familiar omului cultivat.

Contribuția noastră personală va consta în a arăta că semnificanții propun propria lor logică și că un semn semnifică altceva decât lucrul pe care-l desemnează. Omul cultivat va regăsi ceea ce l-a învățat semiologia, cu atât mai mult cu cât vom propune câteva observații cu totul înnoitoare asupra raporturilor dintre semn și referent (raporturile logicii semnului și a logicii muncii).

Nu ne învață noua istorie că orice dinamică macrosocială poate fi conținută și exprimată de un eveniment? Întreaga structură într-un carnaval. Toată istoria într-un sistem de gesturi. Acesta va fi demersul nostru. Reconstituirea unui ansamblu plecând de la câteva elemente, scoaterea la iveală a structurii prin conjunctură. A arăta că evenimentul e și advenirea istoriei. Iar o figură fenomenologică poate revela întreaga logică.

Studiul schimbului simbolic nu a stabilit că schimbul unui mărunțiș dezvăluie tot atât sau chiar mai mult decât totalitatea schimbului? Prin urmare, omul cultivat nu va putea să nu arate interes unei antropologii a modernității care vrea să scoată la iveală, din spatele folosirii de zi cu zi a unui obiect, însăși intenția civilizației capitaliste. La fel cum etnologul a putut să definească totemul și tabuul plecând de la folosirea lor cotidiană.

În sfârșit, îi vom spune omului cultivat: „Nu ați devenit d-voastră specialistul suspiciunilor legitime? Nu sunteți stăpânul bănuielii? Toate demersurile „noii cunoașteri” nu au slujit ele dezvăluirii înaintării unei ideologii – capitaliste – cu urmări pe cât de ascunse, pe atât de perverse? Iar toată cultura recentă arată că ați căutat să o descoperiți atât în cotidianitatea sa cea mai neînsemnată, cât și sub măștile cele mai înșelătoare. De asemenea, ar trebui, ca să fiți credincioși viei vigilențe ce vă face multă cinste, să ascultați un nou și neașteptat denunț al strategiei ideologiei. Veți recunoaște rapid dacă e vorba de o pistă falsă. Sunteți atât de pregătit. Om cultivat, ar trebui să acordați puțină bunăvoință pentru ceea ce, în cel mai rău caz, nu ar fi decât un exercițiu de stil asupra unor procedee care vă plac atât de mult.”

Mai mult, ne luăm un angajament care ar trebui să ațâțe la culme curiozitatea scepticului care crede că știe prea multe: această antropologie a modernității dorește să spună mai mult și chiar să spună altceva decât discursul actual al inteligenței. Avem pretenția că ceea ce ar putea să placă sub forma unui exercițiu stilistic va deveni un puternic efort descumpănitor asupra fondului chestiunii.

Ba chiar îi promitem omului cultivat trăirile puternice – așa cum le pofteste el – ale subversiunii culturale: să ajungă să destrame noua cultură prin propriile ei proceduri culturale. Dar o altă subversiune decât subversiunea tradițională.

La urmă, îi mai facem o făgăduială – ce ar trebui să-i în-lăture și ultimele rețineri: dorim să satisfacem cererile epistemologice și politice cele mai adânci. Să propunem altceva decât revelațiile obișnuite ale unei culturi ce se va dovedi a

nu fi decât aparatul sofisticat al capitalismului. Iată ambițiile antropologiei modernității. Dar cum să alcătuim această știință? Care sunt fundamentele sale epistemologice? Care va fi metoda ei de cercetare?

Vom propune mai întâi sistemul ritualurilor de inițiere. Inițierea în sistem. În civilizația capitalistă. Procedurile inițiatice vor da la iveală ceea ce e adânc, secret și lăuntric acestei civilizații. Pretindem să intrăm astfel în chiar esența sistemului. În ceea ce e relevant din cultura, valorile și moravurile sale. Vom surprinde chiar „intenționalitatea” ei. Pulsivitatea subiectivă care întemeiază civilizația capitalistă.

Această cercetare va avea o îndoită armătură științifică. Aceste procedee inițiatice vor fi stabilite mulțumită arheologiei lumii moderne. Antropologia culturală se va întemeia pe o analiză specifică acestor obiecte. Inițierea culturală va fi inițierea în *obiectele fabricate*, manufacturate.

Folosirea culturală va fi folosirea unui obiect. Cultura e mai întâi o practică. Inițierea în sistem va fi folosirea anumitor obiecte ale sistemului. Deprinderea folosirii, dimensiunea sa psihosociologică vor permite scoaterea la iveală a procedurii inițiatice. Și printr-o lectură imediată, de gradul întâi. Descrierea va da explicația.

Iată demersul: obiectul produce la rândul său o întrebare. Aceasta este modalitatea de inițiere.

Un sistem de obiecte va permite reconstituirea sistemului de întrebare, iar cel din urmă, ansamblul inițiativ.

Vom dispune aşadar de un dublu sistem de determinări: obiectele fabricate și întrebuințările inițiatice. Plecând de la acest ansamblu vom putea defini un sistem de obiecte – de întrebuințări – specifice: modalitățile inițierii în ludic, în libidinal, în marginal. O sistematică a întrebuințărilor care va fi inițierea în civilizația capitalistă.

Câte întrebuințări inițiatice, atâtea figuri fenomenologice. Ludicul, libidinalul, marginalul vor fi definite după o fenomenologie a întrebuințărilor. Practica socială alcătuiește și codifică aceste trei noțiuni. Comportamentele, formele, semnele relaționării, ale sociabilității propun conținuturile, sensurile lucidității, libidoului, marginalității (existența precede esența, fenomenologia dă naștere logicii). Acești trei termeni nu sunt decât elementele constitutive ale raporturilor dintre producție și consum.

Realismul radical trebuie să ne îngăduie să ocolim cele două deviații ideologice ale culturii actuale: discursul metafizic (Lacan) și analizele scientiste (Bourdieu). Trebuie să îndepărtăm orice speculație asupra esențelor (semnificantul ca ipostază idealistă care trebuie să ascundă procesul de producție) sau cifrele (ipostază pozitivistă a statisticilor și a sondajelor care acoperă sufletul lumii). Demersuri neliniștitoare, căci poartă în ele o prescripție implicită și un terorism larvar.

Să dăm deoparte orice neînțelegere: fenomenologia nu este o cronică. O cronică dorește să reconstituie singularitatea faptului, unicitatea lui. Pentru fenomenologie, acest fapt nu are decât valoare de element de construcție a unui ansamblu închis și terminat. Cronicarul poate mereu spune că trebuia spus un alt lucru sau interpretat diferit. Fenomenologia

trebuie să ignore această critică. Ea reconstituie ordinea necesității. Cea a genealogiei unui proiect, a unei intenționalități, a unei strategii. Fenomenologia le dezvăluie arătând începutul lor, parcursul lor și împlinirea lor. Trei momente ale unui realism radical, deoarece întrebuițările exprimă raporturi de producție și consum.

Obiectul cărții noastre este de a ridica o intuiție la rangul de concept. Vrem să rostim *mondenitatea*. Acest termen se va lămuri progresiv pe măsură ce ajungem la conținutul său.

Inițierea mondenă e mai întâi un sistem de întrebuițări. Acesta trebuie să fie reconstituit într-o fenomenologie a ludicului, libidinalului, marginalului. Va fi cea de a doua determinare a mondenității: sinteza progresivă a celor trei attribute în esența lor, în substanța lor. Putem apoi să ajungem la o logică a mondenității. Vom dispune de un concept al mondenității (fenomenologie și logică). Și pentru a dezvălui natura profundă și atât de ascunsă a civilizației capitaliste: *potlatch-ul unei părți a plusvalorii*.

I-am propus omului cultivat cele trei componente esențiale ale discursului său. Sunt cele ale intelectualului de stânga, trei elemente ale culturii sale. Cum ar putea să nu ne primească proiectul? Dorim și noi să dăm întâietate studiului libidoului, ludicului, marginalului. Operăm cu aceleași categorii ale cunoașterii. Vrem să răsturnăm societatea capitalistă.

Dar va consimți omul cultivat să ne asculte până la capăt? Ne va rămâne un „interlocutor valabil”? Căci acum, înzestrați cu propriul său proiect, trebuie să-l supunem unei întrebări. Întrebare care-l macină deja, prin intermediul caricaturistului,

prin banda – desenată – prin autocritica exorcismului. Vom rosti cu glas tare ceea ce se profilează pe margini. Nu vom face decât să îngroșăm linia, să o scoatem la iveală, să o exacerbăm. Claire Bretécher²² va aluneca înspre concept.

Întrebarea va fi dintre cele serioase. Și știm bine că învățatul dispune de puterea de a o lua în derâdere. Ne va spune bătrân posac, moralist... Dar nu ne e frică de ridicol. Vom lua chiar tonul cel mai solemn pentru a-l întreba: „Cărturarule, d-voastră nu ați trădat? Și nu e chiar trădare de clasă?”

Cărturarul ținea la începuturi socoteala lumii. La capătul drumului laicizării sale, iată-l în lume. Iar multă vreme, a știut să se țină departe de mondenitate. Devenise martorul lumii. Desigur, *înăuntru*, dar alături: preceptor, confesor laic (o anumită psihanaliză), jurnalist dinainte de apariția media, romancier. Desigur, fantasma lumea, veșnic Topaze²³ mereu în ascultarea „tainelor lumii nesfârșite”. Și a dorinței, a

22. Ilustratoare franceză celebră în anii '70, cunoscută pentru satira socială adresată bunei conștiințe a burgheziei de stânga. [n. trad.]

23. Topaze e un personaj creat de Marcel Pagnol în piesa de teatru omonimă, jucată pentru prima dată în 1928. E modelul literar al stângăciei și demodării micului intelectual. Profesor de provincie, îndurând stoic tirania directorului și capriciile fiicei acestuia, onest și obedient până la sacrificiu, este concediat din cauza cinstei sale, în urma refuzului de a modifica notele odraslei unui potentat. Prin intermediul unei curtezane, devine omul de paie al unui politician veros, poziție ce-i deschide ochii asupra lumii, devenind un om de afaceri versat și un om de lume elegant. Piesa cunoaște numeroase adaptări cinematografice în Franța, Statele Unite, China, Egipt și Suedia. În 1961, Peter Sellers regizează și joacă un „Mr. Topaze”, copiiile acestuia fiind însă greu accesibile. [n. trad.]